

חק לישראל – פרשת שלח יום ד'

תורה – במדבר פרק יג'

(טז) אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בֶּן נוּן יְהוֹשֻׁעַ: (טז) אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בֶּן נוּן יְהוֹשֻׁעַ: (טז) אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בֶּן נוּן יְהוֹשֻׁעַ:

(יז) וַיִּשְׁלַח אַתֶּם מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם עֲלוּ זֶה בְּנֶגֶב וְעֲלִיתֶם אֶת הָהָר: (יז) וַיִּשְׁלַח אַתֶּם מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם עֲלוּ זֶה בְּנֶגֶב וְעֲלִיתֶם אֶת הָהָר: (יז) וַיִּשְׁלַח יְתְהוֹן מֹשֶׁה לְאֶלְלָא יֵת אַרְעָא דְכְנַעַן וַאֲמַר לְהוֹן סְקוּ דָא בְּדְרוּמָא וַתִּסְקוּן לְטוֹרָא:

(יח) וַיִּרְאִיתֶם אֶת הָאָרֶץ מַה הוּא וְאֵת הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הֲחֹזֵק הוּא הֲרַפָּה הֲמַעֲט הוּא אִם רָב: (יח) וַיִּרְאִיתֶם אֶת הָאָרֶץ מַה הוּא וְאֵת הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הֲחֹזֵק הוּא הֲרַפָּה הֲמַעֲט הוּא אִם רָב: (יח) וַתִּחְזוּן יֵת אַרְעָא מָא הִיא וְיֵת עַמָּא דִּיִּתְב עֲלֶיהָ הֲתַקִּיף הוּא אִם חֲלָשׁ הַזְעִיר הוּא אִם סָגִי:

(יט) וּמַה הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא יֹשֵׁב בָּהּ הֲטוֹבָה הוּא אִם רָעָה וּמַה הָעָרִים אֲשֶׁר הוּא יוֹשֵׁב בְּהֵנָה הֲבִמְחַנִּים אִם בְּמִבְצָרִים: (יט) וּמַה הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא יֹשֵׁב בָּהּ הֲטוֹבָה הוּא אִם רָעָה וּמַה הָעָרִים אֲשֶׁר הוּא יֹשֵׁב בְּהֵנָה הֲבִמְחַנִּים אִם בְּמִבְצָרִים: (יט) וּמַא אַרְעָא דִּי הוּא יֵתב בַּהּ הַטְּבָא הִיא אִם בִּישָׂא וּמַא קְרוּיָא דִּי הוּא יֵתב בְּהוֹן הַבְּפָצְחִין אִם בְּכַרְבִּין:

(כ) וּמַה הָאָרֶץ הַשְּׂמֵנָה הוּא אִם רְזָה הִישׁ בָּהּ עֵץ אִם אֵין וְהַתְחַזְקַתֶּם וּלְקַחְתֶּם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וְהִימִים יְמֵי בְּבוּרֵי עֲנָבִים: (כ) וּמַה הָאָרֶץ הַשְּׂמֵנָה הוּא אִם רְזָה הִישׁ בָּהּ עֵץ אִם אֵין וְהַתְחַזְקַתֶּם וּלְקַחְתֶּם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וְהִימִים יְמֵי בְּבוּרֵי עֲנָבִים: (כ) וּמַא אַרְעָא הַעֲתִירָא הִיא אִם מְסֻבִּינָא הֵאִית בָּהּ אֵילָנִין אִם לֹא וְתַתְּקוּן וְתִסְבּוּן מֵאֲבָא דְאַרְעָא וְיִמְיָא יִמְיָא בְּבוּרֵי עֲנָבִין:

(כא) וַיַּעֲלוּ וַיִּתְּרוּ אֶת הָאָרֶץ מִמִּדְבָּר עַן עַד רְחֹב לְבָא חֲמַת: (כא) וַיַּעֲלוּ וַיִּתְּרוּ אֶת הָאָרֶץ מִמִּדְבָּר עַן עַד רְחֹב לְבָא חֲמַת: (כא) וְסָלִיקוּ וְאֵלִילוּ יֵת אַרְעָא מִמִּדְבָּרָא דְעַן עַד רְחֹב לְמִטֵּי חֲמַת:

רש"י

אם צפרזים יושבין חזקים הם שסומכין על גבורתם ואם צערים צלורות הם יושבין חלשים הם:
(יט) הבמחנים – תרגומו הצפחין כרכין פלוחין ופתוחין מאין חומה: הטובה היא – צמעינות ותהומות טובים ובריאים:
(כ) היש בה עץ – אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם בזכותו: צבורי ענבים – ימים שהענבים מתבשלין בצכור:

(טז) ויקרא משה להושע וגו' – התפלל עליו יה יושעך מעלת מרגלים (צמ"ר):
(יז) עלו זה בנגב הוא היה הפסולת של ארץ ישראל שכן דרך התגרים מראין את הפסולת תחלה ולאח"כ מראין את השבחה:
(יח) את הארץ מה היא – (צמ"ר) יש ארץ מגדלת גבורים ויש ארץ מגדלת חלשים יש מגדלת אוכלוסין ויש ממעטת אוכלוסין:
החזק הוא הרפה – (צמ"ר) סימן מסר להם

חק לישראל – פרשת שלח יום ד'

נביא – יהושע פרק ב' טז-כא'

(טז) וְתֹאמַר לָהֶם הֲהִרָה לָכֹּה פֶּן יִפְגְּעוּ בְכֶם הָרְדִפִּים וְנִחַבְתֶּם שְׂמֵה שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד שׁוּב הָרְדִפִּים וְאַחַר תֵּלְכוּ לְדִרְכְּכֶם: (טז) ואמרת להון לטורא אזילו דלמא יערעון בכון רדפיא ותטמרון תמן תלתא יומין עד דיתובון רדפיא ובתר כן תהכון לאורחתכון:

(יז) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיָהּ הָאֲנָשִׁים נְקִים אֲנַחְנוּ מִשְׁבַּעְתְּךָ הַזֶּה אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ: (יז) ואמרו לה גבריא זכאין אנחנא ממומתך הדא דקימת עלנא:

(יח) הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָּאִים בְּאֶרֶץ אֶת תְּקוֹת חוּט הַשָּׁנִי הַזֶּה תִּקְשְׁרִי בַּחֲלוֹן אֲשֶׁר הוֹרְדַתְנוּ בוֹ וְאֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ וְאֶת אַחֶיךָ וְאֶת כָּל בֵּית אָבִיךָ תֹאסֶפִי אֵלָיךָ הַפִּיִתָּהּ: (יח) הא אנחנא עלין בארעא ית תורא דחוט זהוריתא הדין תקטרי בהרכא דשלילתנא ביה וית אבוך וית אמך וית אחיכי וית כל בית אבוך תכנשין לותיך לביתא:

(יט) וְהָיָה כֹּל אֲשֶׁר יֵצֵא מִדִּלְתֵי בֵיתְךָ הַחֹצֵצָה דָּמוּ בְּרֹאשׁוֹ וְאֲנַחְנוּ נְקִים וְכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה אִתְּךָ בַּבַּיִת דָּמוּ בְּרֹאשׁוֹ אִם יָד תִּהְיֶה בּוֹ: (יט) ויהי כל דיפוק בר מדשי ביתך לברא חובת קטוליה ברישיה ואנחנא זכאין וכל די יהי עמך בביתא חובת קטוליה ברישנא אם יד אנש תהי ביה:

(כ) וְאִם תִּגְיְדִי אֶת דְּבָרְנוּ זֶה וְהִינּוּ נְקִים מִשְׁבַּעְתְּךָ אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ: (כ) ואם תחזין ית פתגמנא דין ונהי זכאין ממומתין דקימת אלנא:

(כא) וְתֹאמַר כְּדַבְרֵיכֶם כֵּן הוּא וְתִשְׁלַחֶם וְיִלְכוּ וְתִקְשְׁרִי אֶת תְּקוֹת הַשָּׁנִי בַּחֲלוֹן: (כא) ואמרת כפתגמיכון כן הוא ושלחתון ואזלו וקטרת ית תורא דזהוריתא בהרכא:

רש"י

(טז) על שוב הרודפים – ראתה צרוע הקלש
 שישבו לסוף שלשת ימים (ספרי דברים כב):
 (יז) נקיים אנחנו – הרי חנו תולין הדבר כך
 לעשות האות הזה:
 (יח) את תקות – לשון קו וחצל:
 (יט) דמו בראשו – עון הריגתו על ראשו
 תהא, כי הוא יגרום מיתתו. דמו בראשו –
 עון הריגתו תהא עלינו:

כתובים – תהילים פרק צ' ז'-יב'

(ז) כִּי כָלִינוּ בְּאֶפְסָה וּבְחַמְתָּךְ נִבְהַלְנוּ: (ז) ארום אשתיצנא מן תוקפך ומן רוגוך אתבהלנא:
 (ח) שָׁת עֲוֹנֹתֵינוּ לְנִגְדֶּךָ עֲלַמְנוּ לְמֵאֹר פְּנִיךָ: (ח) שויתא חובנא לקבלך עוית טליונתא קבל נהור אפך:
 (ט) כִּי כָל יָמֵינוּ פָּנוּ בְּעִבְרֹתֶךָ כָּלִינוּ שָׁנִינוּ כְּמוֹ הֶגְהָה: (ט) ארום כל יומנא אתפניאו קדמך ברוגוך שצינא יומי חינא היך הבל פומא דסתוא:
 (י) יָמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָּהֶם שָׁבַעִים שָׁנָה וְאִם בְּגִבּוֹרֹת שְׂמוֹנִים שָׁנָה וְרַחֲבָם עֵמֶל וְאִן כִּי גַז חִישׁ וְנִעְפָּה: (י) יומי שנותנא בעלמא הדין שובעין שנין מתאלמין ואין בגבורתא תמנן שנין וסוגעיהון ליאות ושקר לחיביא ארום עדו בסרהוביא וטיסין לעפרא:
 (יא) מִי יוֹדַע עֵז אֶפְסָה וְכִי־רָאָתָה עִבְרֹתֶךָ: (יא) מן הוא דידע לאתבא עושנא דתוקפך אלהין צדיקיא דחלין מנך משדכין רוגוך:

חק לישראל – פרשת שלח יום ד'

(יב) לְמִנּוֹת יַמִּינֵי בֶן הַדֹּדֵעַ וְנָבִיא לֵבָב חֻכְמָה: (יב) לַמַּמְנֵי יוֹמָנָא בֶן יִתְכוּן לַהוֹדֵעַ בְּרַם נְבִיא דְלְבִיָּה מִבְּע חוֹכְמָתָא:

רש"י

ומתים. גז – לשון העברה כמו נגוזו ועבר (נחום א) ויגז שלום מן הים (במדבר יא):
 (יא) מי יודע עז אפך – צימים מועטים כאלה מי יקנה לו לב לדעת את עז אפך ליראה אותך. ואתה כיראתך עברתך – כשם שאתה יראוי כן עברתך קשה ונפרע מן החוטאים:
 (יג) למנות ימינו בן הודע – כאשר בתחלה הודע בעולם את מנין ימינו ארוכים וכיון שנאריך ימים נוכל לקנות לב ונביא בחוכם לבב חכמה, ונביא לשון הבאה, (וי"א למנות ימינו בן כמנין כ"ן שבעים שנה ונמות לפי שיעור ימינו שהן מעט בן תיסקר אותנו וכן ויודע בזה אנשי סוכות) (שופטים ח) (סא"א):

(ח) שנה עונותינו לנגדך – ואת עלומינו את חטאת נעורינו שמת למאור פניך. עלמינו – נעורינו כמו (שמאל א יז) בן מי זה העלם. למאור פניך – למולך להציט בהם:
 (ט) פנו בעברתך – ופנו ונבערו והלכו להם בעברתך. כמו הגה – כדבור הממהר לכלות:
 (י) ימי שנותינו בהם שבעים שנה – שנותינו אלה בעונותינו אלה ובעלומינו אלה שבעים שנה הם. ואם בגבורות – ואם הרבה גברו ימיו שמונים שנה הם. ורהבם עמל ואון – וכל הגדולה והשררה שיש לו לאדם צימים האלה אינם אלא עמל ואון ולמה שהרי כי גז חיש ונעופ' בתוך עברה מהר אנו עפים

משנה – סנהדרין פרק ז'

(א) אַרְבַּע מִיתוֹת נִמְסְרוּ לְבֵית דִּין, סְקִילָה, שְׂרִפָּה, הֶרֶג, וְחֲנָקָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, שְׂרִפָּה, סְקִילָה, חֲנָקָה, וְהֶרֶג. זוּ מִצְוֹת הַנְּסָקְלִין:
 רע"ב – (א) ארבע מיתות. סקילה. שרפה. הרג. וחנוק – ושלשתן מחנקה ומפקח מיניה למי שנתחייב שתי מיתות. דקיימא לן דגזון
 (ב) מִצְוֹת הַנְּשָׂרְפִין, הֵיוּ מְשַׁקְעִין אוֹתוֹ בְּזָבֵל עַד אֲרָפוּבוֹתָיו וְנוֹתְנִין סוּדָר קֶשֶׁה לְתוֹךְ הָרֶכֶה וְכוּרָךְ עַל צְוֹאָרוֹ. זֶה מוֹשֵׁף אֶעֱלוּ וְזֶה מוֹשֵׁף אֶעֱלוּ עַד שְׁפוֹתַי אֵת פִּי, וּמְדַלֵּיק אֵת הַפְּתִילָה וְזוֹרְקָה לְתוֹךְ פִּי וְיוֹרְדָת לְתוֹךְ מַעְיִן וְחוֹמְרָת אֵת בְּנֵי מַעְיִן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִף הוּא אִם מֵת בְּיָדָם לֹא הֵיוּ מְקַיְמִין בּוֹ מִצְוֹת שְׂרִפָּה, אֶלָּא פּוֹתְחִין אֵת פִּי בְּעֵבֶת שְׂלֵא בְּטוֹבָתוֹ וּמְדַלֵּיק אֵת הַפְּתִילָה וְזוֹרְקָה לְתוֹךְ פִּי וְיוֹרְדָת לְתוֹךְ מַעְיִן וְחוֹמְרָת אֵת בְּנֵי מַעְיִן. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן צְדוּקָה, מַעֲשֵׂה בַבַּת כְּהֵן אַחַת שִׁזְנָתָהּ, וְהַקִּיפָהּ חֲבִילֵי זְמוּרוֹת וּשְׂרִפּוּיָהּ. אָמְרוּ לוֹ, מִפְּנֵי שְׂלֵא הִיָּה בֵּית דִּין שֶׁל אוֹתָהּ שְׁעָה בְּקִי:
 רע"ב – (ב) משקעין אותו – שלא יתהפך אנה ואנה ותפול הפתילה על צדו: קשה לתוך הרכה – כורכים סודר קשה לתוך הרכה קשה מצפנים לחנוק ורכה מבחוץ להגין: את

הפתילה – פתילה של אבר מדליק. ומתוך לתוך פיו: וחומר – כוונת ל' חמרמרו מעי (איכה א) וילפינו מצני אהרן שנאמר בהם (ויקרא י) וכל בית ישראל יבכו את השרפה

חק לישראל – פרשת שלח יום ד'

מקיימים מצות שרפה – לפיכך לא היו חונקים אותו אלא פותחים את פיו בצבת טאנלוי"א זלע"ז ואין הלכה כרבי יהודה: שלא היה בית דין של אותה שעה בקי – לדוקין היו שאין להם ג"ש אלא קרא כמשמעו:

(ג) מצות הנְהַרְגִים, הִיו מְתִיזִין אֶת רֵאשֵׁי בְּדָרְךָ שֶׁהַמַּלְכוּת עוֹשָׂה. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, נוֹוֵל הוּא זֶה, אֵלָּא מְנִיחִין אֶת רֵאשֵׁי עַל הַסֶּדֶן וְקוֹצֵץ בְּקוֹפֵיץ. אָמְרוּ לוֹ, אִין מִיתָה מְנַוֶּלֶת מִזֵּו. מִצְוֹת הַנְּחַנְקִין, הִיו מְשַׁקְעִין אוֹתוֹ בְּזָבֵל עַד אֲרַבּוּבוֹתָיו וְנוֹתְנִין סוּדָר קָשָׁה לְתוֹךְ הַרְפָּה וְכוּרָךְ עַל צְוֹאָרוֹ, זֶה מוֹשֶׁה אֶצְלוֹ וְזֶה מוֹשֶׁה אֶצְלוֹ עַד שֶׁנִּפְשׁוּ יוֹצְאָה:

שֶׁאָמַר תּוֹרָה (סס יח) וּבְחֻקוֹתֵיהֶם לֹא תִלְכוּ. וְאָמַר לִיה רַבֵּן כִּיוֹן דְּכַתִּיב סִיף צְאוֹרֵייתָא. דְּאָמַר קָרָא נְקוּם יִנְקַם (שְׁמוֹת כ"א) לֹא מִיַּיְהוּ גַמְרִינָן וְהַלְכָה כַּחֲכָמִים:

(ד) אֵלֹהֵי הַנְּסַקְלִין, הִבָּא עַל הָאֵם, וְעַל אִשְׁתֵּי הָאָב, וְעַל הַזְּכוּר, וְעַל הַבְּהֵמָה, וְהָאִשָּׁה הַמְּבִיאָה אֶת הַבְּהֵמָה, וְהַמְּגִדָּה, וְהַעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, וְהַנּוֹתֵן מִזְרְעוֹ לַמִּלָּךְ, וּבַעַל אוֹב וַיִּדְעוֹנִי, וְהַמְחַלֵּל אֶת הַשֶּׁבֶת, וְהַמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ, וְהַבָּא עַל נַעֲרָה הַמְּאֻרְסָה, וְהַמְּדִיחָה, וְהַמְּכַשֵּׁף, וְבֵן סוּרֵר וּמוֹרֵד. הִבָּא עַל הָאֵם, חֵיב עָלֶיהָ מִשּׁוּם אֵם וּמִשּׁוּם אִשְׁתֵּי אָב. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, אִינּוּ חֵיב אֵלָּא מִשּׁוּם הָאֵם בְּלִבְדָּה. הִבָּא עַל אִשְׁתֵּי אָב, חֵיב עָלֶיהָ מִשּׁוּם אִשְׁתֵּי אָב וּמִשּׁוּם אִשְׁתֵּי אִישׁ, בֵּין בְּחַיֵּי אָבִיו בֵּין לְאַחַר מִיתַת אָבִיו, בֵּין מִן הָאֲרוּסִין בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין. הִבָּא עַל בְּלָתוֹ, חֵיב עָלֶיהָ מִשּׁוּם בְּלָתוֹ וּמִשּׁוּם אִשְׁתֵּי אִישׁ, בֵּין בְּחַיֵּי בְּנֵו בֵּין לְאַחַר מִיתַת בְּנֵו, בֵּין מִן הָאֲרוּסִין בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין. הִבָּא עַל הַזְּכוּר וְעַל הַבְּהֵמָה, וְהָאִשָּׁה הַמְּבִיאָה אֶת הַבְּהֵמָה. אֵם אָדָם חֲטָא, בְּהֵמָה מִה חֲטָא, אֵלָּא לְפִי שְׂבָאָת לְאָדָם תִּקְלָה עַל יָדָהּ, לְפָכָךְ אָמַר הַפְּתוּב תִּסְקַל. דְּבַר אַחַר, שְׁלֵא תִּהְיֶה הַבְּהֵמָה עוֹבְרַת בְּשׁוּק וַיֹּאמְרוּ זֶה הִיא שְׁנִסְקַל פְּלוֹנִי עַל יָדָהּ:

ממכה. דאֵיכא תרתי קלון אביו ואמו. ומוציא שם שמים לזבלה. דהא תנן אינו חייב עד שיקללם בשם: המסית – את היחידים: והמדליח – עיר הנדחת: והמכשף – לכתוב (שמות כב) מכשפה לא תחיה וסומך ליה כל שוכב עם בהמה מות יומת מה שוכב עם בהמה בסקילה אף מכשפה בסקילה: הבא על האם חייב עליה – שתי חטאות דכולהו עריות (כתוב זהו כרת וכתוב זהו חלוק חטאות) ואתי בגוף אי. וכן הלכה: בין מן

ולא נקרפו גופתם להא כתיב (סס) ויקרבו וישארו בכתותם ה"נ מתקיימת מצות שרפה אף על פי שאין נשרפים אלא בני מעים בלבד והכי עדיף טפי. לכתוב (סס יט) ואתה לרעד כמוד ככור לו מיתה יפה: אף הוא אם מת בידם – כלומר אם היה מת בידם על ידי חניקתם קודם זריקת הפתילה: לא היו

רע"ב – (ג) רבי יהודה אומר נוויל הוא זה – שהרגו מעומד ונפל: סדן – עץ שזה תקועה בצרף כמות של נפחים. ובכרייתא פירש טעמו דפלוני רבי יהודה אדכרנן מפני

אלו הן הנסקלין, הבא על האם, ועל אשת האב, ועל הזכור, ועל הבהמה, והאשה המביאה את הבהמה, והמגידה, והעובד עבודה זרה, והנותן מזרעו למלך, ובעל אוב וידעוני, והמחלל את השבת, והמקלל אביו ואמו, והבא על נערה המאורסה, והמדיחה, והמכשף, ובן סורר ומורד. הבא על האם, חייב עליה משום אם ומשום אשת אב. רבי יהודה אומר, אינו חייב אלא משום האם בלבד. הבא על אשת אב, חייב עליה משום אשת איש, בין בחיי אביו בין לאחר מיתת אביו, בין מן הארוסין בין מן הנשואין. הבא על בלתו, חייב עליה משום בלתו ומשום אשת איש, בין בחיי בנו בין לאחר מיתת בנו, בין מן הארוסין בין מן הנשואין. הבא על הזכור ועל הבהמה, והאשה המביאה את הבהמה. אם אדם חטא, בהמה מה חטא, אלא לפי שבאת לאדם תקלה על ידה, לפכך אמר הפתוב תסקל. דבר אחר, שלא תהא הבהמה עוברת בשוק ויאמרו זה היא שנסקל פלוני על ידה:

רע"ב – (ד) אלו הן הנסקלין – אית מינייהו לכתוב זהו סקילה כהדיא והנך ללא כתיבא זהו סקילה כתיב זהו דמיו זו דמיהו צם וכל מקום שנאמר דמיו זו דמיהם צם אינו אלא סקילה דילפינן מאוב וידעוני לכתוב (ויקרא כ) בצרף ירגמו אותם דמיהם צם: והנותן מזרעו למלך – קסבר האי תנא מולך לאו ע"ג הוא אלא חק ע"ג בעלמא הוא מדתנא ע"ג. ותנא מולך: והמקלל אביו ואמו – חמור

ממכה. דאֵיכא תרתי קלון אביו ואמו. ומוציא שם שמים לזבלה. דהא תנן אינו חייב עד שיקללם בשם: המסית – את היחידים: והמדליח – עיר הנדחת: והמכשף – לכתוב (שמות כב) מכשפה לא תחיה וסומך ליה כל שוכב עם בהמה מות יומת מה שוכב עם בהמה בסקילה אף מכשפה בסקילה: הבא על האם חייב עליה – שתי חטאות דכולהו עריות (כתוב זהו כרת וכתוב זהו חלוק חטאות) ואתי בגוף אי. וכן הלכה: בין מן

חק לישראל – פרשת שלח יום ד'

האירוסין – דכיון שקדשה אשתו היא. דכתיב (ויקרא כ) ואיש כי יקח אשה משע' לקיחה

(ה) המגדף אינו חייב עד שיפרש את השם. אמר רבי יהושע בן קרחה, בכל יום דנין את העדים בכנוי יכה יוסי את יוסי. נגמר הדין, לא הורגין בכנוי, אלא מוציאים את כל האדם לחוץ ושואלים את הגדול שבהן ואומרים לו אמור מה ששמעת בפרוש, והוא אומר, והדינים עומדין על רגליהן וקורעין ולא מאחין. והשני אומר אף אני כמוהו, והשלישי אומר אף אני כמוהו:

חייב הוא. לא היו יכולים להרגו על פי עדות זו ששמעו. שהרי לא שמעו מפיהם אלא קללת כתי: אלא מוציאים את כל האדם לחוץ – דגנאי הוא להשמיע ברכת השם לרבים: וקורעין ולא מאחין – עולמית תפירה אלכסנדרים שאין הקריעה נכרת. אבל שאר תפירות מותר: אף אני שמעתי כמוהו – ואינו נריך להזכיר ברכת שם בשם: והשלישי אומר – אחיך כמאן דאמר מה שנים עדות אחת. אף שלשה עדות אחת:

רע"ב – (ה) עד שיפרש את השם – ויבדק השם בשם שנאמר (שם כד) ונוקב שם ה' בנקבו שם שנקוב השם בשם: בכל יום – כ"ז שהיו נושאים ונותנים בצדיקת העדים: היו דנין אותן בכנוי – כל אדם שמהפך דבר ומדבר כמי שמקלל ותולה באחר קרוי כנוי בלשון חכמים ובלשון מקרא כי לא ידעתי אכנה (חובב לב): יכה יוסי את יוסי. אני שמעתי מפני שהוא בן ארבע אותיות ועולה בגימטריא אלהים לכך מכנה שם בן ד' אותיות ליוסי: נגמר הדין – וצ"ל ד"ל לומר

(ו) העובר עבודה זרה, אחר העובר, ואחר הזוהמת, ואחר המקטור, ואחר המנסה, ואחר המשתחוה, ואחר המקבלו עליו לאלוה, והאומר לו אלי אתה. אבל המגפה והמנשק והמכבד והמריבץ והמרחיץ והסוף והמלביש והמנעיל, עובר בלא תעשה. הנודר בשמו והמקים בשמו, עובר בלא תעשה. הפוער עצמו לבעל פעור, זו היא עבודתו. הזורק אבן למרקוליס, זו היא עבודתו:

עלי כל פירות שבעולם בשם ע"ג פלוני: המקיים – נשבע: עובר בל"ת – ושם אלהים אחרים לא תזכירו (שם כג): הפוער עצמו – מחריז רעי לפניו: זו היא עבודתו – ואפילו נתכוון לבזותו. הואיל וזו היא עבודתו חייב חטאת: והזורק אבן למרקוליס – שעובדים אותו בזריקת אבנים. והמסלק אבן מלפניו נמי חייב. שעובדים אותו נמי בסלוק אבנים: מרקוליס – חלוף השבח. מר לשון חלוף הוא. כמו במר דכנתא. במר דשחוטא. קלוס שבת: זו היא עבודתו – ואפילו נתכוון לזנומו חייב חטא:

רע"ב – (ו) אחד העובד – בדבר שדרך עבודתו בכך: ואחד הזובח וכו' – ואף על פי שאין דרך עבודתה באחת מד' עבודות הללו. חייב. וכל שאר עבודות חוץ מאלו. אינו חייב עד שיעבור כדרך עבודתה: והמקבלו עליו לאלוה – אפילו באמירה בעלמא. לאתקש לזביחה. דכתיב (שמות לב) ויזבחו לו ויאמרו אלה אלהיך: והאומר לו אלי אתה – בפניו ואתא סיפא לגלויי רישא דאי תנא רישא ה"א ה"מ בפניו אבל שלא בפניו לא. תנא סיפא בפניו. מכלל דרישא שלא בפניו. ואפילו הכי חייב: המגפף – מחבק: עובר בל"ת – לא תעבדם יתירה כתיב: הנודר בשמו – קונס

(ז) הנותן מזרעו למלך, אינו חייב, עד שימסור למלך ויעביר באש. מסר למלך וכל העביר באש, העביר באש וכל העביר באש, אינו חייב, עד

חק לישראל – פרשת שלח יום ד'

שִׁימְסוּר לַמִּלֶּכֶּ וַיַּעֲבִיר בְּאֵשׁ. בַּעַל אוֹב זֶה פִּיתוּם הַמְדַבֵּר מִשְׁחִיו, וַיִּדְעוּנִי זֶה הַמְדַבֵּר בְּפִיו, הָרִי אֵלוֹ בְּסִקִּילָה, וְהִנְשָׂאֵל בָּהֶם בְּאַזְהָרָה:

שישיב המת לך בית השחי: וידעוני – חיה ששמה ידוע ולורתה כלורת אדם בפניה וידיה והגליה. והיא מחוברת בטבורה לחבל היואל מן השורש שנסרש בלחץ שמשם חיותה. וכשרואים ללוד אותה מורי' בחלי' אל החבל עד שהוא נפסק והיא מתה מיד והיא קרויה בלשון חכמים בר נש לטור: והנשאל בהם – שאל ושאל בהם להגיד לו דבר העתיד כגון שאל: באזהרה – דאל חפנו אל האוזות:

רע"ב – (ז) שימסור למולך – מוסרו זיד הכומרים: ויעביר באש – מעבירו מלך זה ללך זה: עד שימסור ויעביר באש – שנאמר (ויקרא יח) לא תתן להעביר וכתוב החס (דברים יח) לא ימלא בן מעביר בנו ונתו באש. מה העברה האמורה שם באש. אף העברה האמורה כאן באש: אוב זה פיתום – לוקח גולגלת של מת לאחר שנתעכל הבשר ומקטיר לה ושאל ממנה עתידות והיא משיבה: והמדבר משחיו – ויש שעושים

(ח) מחלל את השבת, בדבר שחיבין על זדונו פרת ועל שגגתו חטאת. המקלל אביו ואמו, אינו חיב, עד שיקללם בשם. קללם בכנוי, רבי מאיר מחיב וחקמים פוטרין:

ארכ אפיס:

רע"ב – (ח) עד שיקלל' בשם – באחד מן השמות המיוחדים: קללם בכנוי – רחום חנון

(ט) הבא על נערה המארסה, אינו חיב עד שתהא נערה בתולה מארסה והיא בבית אביה. באו עליה שנים, הראשון בסקילה והשני בחנק:

י' בני אדם כלם שלא כדרכם כלם בסקילה: מאורסת – ולא נשואה: והיא בבית אביה – שאם מסר האב לשלוחי הבעל הבא עליה אחר כך אינו בסקילה אלא בחנק:

רע"ב – (ט) עד שתהא נערה – ולא קטנה פחותה מצה י"ב שנה ויום אחד ולא בוגרת שעברו עליה י"ב שנה ושעה חדשים ויום אחד: בחולה – ולא בעולה. ואם נבעלת שלא כדרכה עדיין בחולה היא. ואפילו באו עליה

(י) המסית, זה הדיוט שהסית, והמסית את ההדיוט, אמר לו יש יראא במקום פלוני, כך אוכלת, כך שותה, כך מטיבה, כך מריעה. כל חיבי מיתות שבתורה אין מקמינין עליהם, חוץ מזו. אמר לשנים והן עדין, מביאין אותו לבית דין וסוקלין אותו. אמר לאחד, הוא אומר יש לי חברים רוצים בכך. אם היה ערום ואינו יכול לדבר בפניהם, מקמינין לו עדים אחרים הגדר, והוא אומר לו אמור מזה שאמרתי לי ביהוד, והלה אומר לו, והוא אומר לו היא נניח את אלהינו שבשמים ונלך ונעבוד עצים ואבנים. אם חוזר בו, הרי זה מוטב. ואם אמר כך היא חובתנו וכך יפה לנו, העומדין מאחורי הגדר מביאין אותו לבית דין וסוקלין אותו. האומר אעבוד, אלף ואעבוד, גלף ונעבוד. אצבת, אלף ואצבת, גלף ונצבת. אקטיר, אלף ואקטיר. אנסה, אלף ואנסה, גלף ונססה. אשתתוה, אלף ואשתתוה, גלף ונשתתוה. המדיח, זה האומר גלף ונעבוד עבודה זרה:

והמסית את ההדיוט – לאו דוקא שלא מנינו חיבור בין מסית את ההדיוט למסית את

רע"ב – (י) זה הדיוט שהסית – דוקא הדיוט שהסית. שנביא המסית מיתתו בחנק:

חק לישראל – פרשת שלח יום ד'

לומר עתה מה שאמרת לי כזכר: האומר
 אעבוד – בלא מכל הלשונות הללו הוי
 מסית וחייב: המדיח – ואם מדיח את הרצים
 הוא אינו חייב עד שיאמר בלשון רצים נלך
 ונעבוד:

הנציח אלא למעוטי מסית את הרצים. כגון
 מדיחי עיר וישראל שמתחתו בחנק; מכמינין –
 לשון מחרב: אם היה המסית ערום ואינו
 יכול לדבר בפניהם – כלומר אומי לניסת
 שאינו יכול לדבר בפניהם מפני יראת בית דין:
 ביחוד – כלומר אין איש עמנו ויכול אתה

(יא) המכשף העושה מעשה, חיב, ולא האוחז את העינים. רבי עקיבא אומר
 משום רבי יהושע, שנים לוקטין קשואין, אחד לוקט פטור ואחד לוקט חיב,
 העושה מעשה חיב, האוחז את העינים פטור:

מן המיתה. כלל. העושה מעשה שלקט ממס
 בכספים חייב, והאוחז את העינים. הראה לנו
 כאילו נתקבלו כלן למקום אחד והקשואים לא
 זו ממקומן. פטור מן המיתה:

רע"ב – (יא) העושה מעשה – ממס
 בסקילה: ולא האוחז את העינים – מראה
 לזריות כאילו עושה. ואינו עושה כלום: שנים
 לוקטים קשואים – במכשפות בפנינו אחד
 מהן ליקט וחייב מיתה. וחזרו ליקט ופטור

גמרא – סנהדרין דף נח' ע"ב

אמר רבי חנינא עובד כוכבים שהכה את ישראל חייב מיתה שנאמר ויפן
 כה וכה וירא כי אין איש [ויך את המצרים] וגו' ואמר רבי חנינא הסוטר
 לועז של ישראל כאילו סוטר לועז של שכינה שנאמר מוקש אדם ילע
 קודש: אמר ריש לקיש המגביה ידו על חבירו אף על פי שלא הכהו נקרא
 רשע שנאמר ויאמר לרשע למה תכה רעך למה הכית לא נאמר אלא למה
 תכה אף על פי שלא הכהו נקרא רשע (אמר) זעירי אמר רבי חנינא נקרא
 חוטא שנאמר ואם לא לקחתי בחזקה וכתיב ותהי חטאת הנערים גדולה
 מאד רב הונא אמר תיקצץ ידו שנאמר וזרוע רמה תשבר רב הונא קץ ידא
 רבי אלעזר אומר אין לו תקנה אלא קבורה שנאמר ואיש זרוע לו הארץ
 ואמר רבי אלעזר לא נתנה קרקע אלא לבעלי זרועות שנאמר ואיש זרוע
 לו הארץ ואמר ריש לקיש מאי דכתיב עובד אדמתו ישבע לחם אם עושה
 אדם עצמו כעבד לאדמה ישבע לחם ואם לאו לא ישבע לחם ואמר ריש
 לקיש עובד כוכבים ששבת חייב מיתה שנאמר ויום ולילה לא ישבותו
 ואמר מר אזהרה שלהן זו היא מיתתן אמר רבינא אפילו שני בשבת
 וליחשבה גבי שבע מצות כי קא חשיב שב ואל תעשה קום עשה לא קא
 חשיב והא דינין קום עשה הוא וקא חשיב קום עשה ושב אל תעשה נינהו
 ואמר רבי יוחנן עובד כוכבים שעוסק בתורה חייב מיתה שנאמר תורה צוה
 לנו משה מורשה לנו מורשה ולא להם וליחשבה גבי שבע מצות מאן
 דאמר מורשה מיגזל קא גזיל לה מאן דאמר מאורסה דינו כנערה
 המאורסה דבסקילה מיתיבי היה רבי מאיר אומר מניין שאפילו עובד

חק לישראל – פרשת שלח יום ד'

כוכבים ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים ליום וישראלים לא נאמר אלא האדם הא למדת שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול התם בשבע מצות דידהו:

רש"י על הגמרא

בשבת – לא תימא שציתה דקאמר ריש לקיש לשום חוצה קאמר, ללא לכוון לשבות כגון בשבת שהוא יום שציתה לישראל או אחד בשבת שצובחין בו, אלא מנוחה בעלמא קא חסר להו, שלא יבטלו ממלאכה ואפילו יום שאינו בר שציתה, שני בשבת יומא קמא ללאו יום בר שציתה נקט, והוא הדין דהוה מצי למינקט שלישי ורביעי: קום עשה לא חשיב – והאי לא יצבתו קום עשה מלאכה היא: והא דינין קום עשה – משפט הוא, וקא חשיב: ומשני קום עשה ושז אל תעשה הוא – קום עשה משפט, ושז ואל תעשה עול, אפילו אינו מורה לעשות משפט והוא יושב ובטל, מוזהר הוא שלא לעשות עול, ואזהרת לא תעשו עול (ויקרא יט) אינה קום עשה משפט אלא לחודה קיימא, שז והבטל מלא תעשה עול, אצל אזהרת לא תשבות על כרחיך אינה אלא קום עשה: מורשה לנו – ולא להם, ואיכא משום גזל כדמפרש: מורשה מאורסה – אמוראי איכא דרשאי בהו גבי עס הארץ צפרק אלו עוברין צפסחים (מט, ז): מיגזל קא גזל לה – והא קא חשיב גזל, וכן נערה המאורסה דהא בכלל גילוי עריות הוא: האדם – ר' מאיר דלית ליה אתם קרויין אדם ולא נכרים קרוין אדם, ור' שמעון היא דדרש לה צמסכת יצמות (סא, א): בשבע מצות דידהו – עוסקין בהלכות אותן שבע מצות להיות בקיאים בהן:

ויך את המצרי – משום להכה איש עברי: מוקש אדם ילע קדש – הנוקש את האדם היינו ישראל שקרויין אדם, דכתיב (ויחזקאל לז) ואתנה לפניך את מרעיתי אדם אתם אתם קרויין אדם וכו': ילע קודש – כאלו לועה את הקדש, כלומר כסוטר על לועו: סוטר – מכה: אם לא לקחתי בחזקה – צדני עלי כתיב, שהיו תוקפים בצער הזבחים, ואמר אם לא נתן לי אקח בחזקה, דהיינו כמרים ידו שהיו מגזמין להכות: זרוע רמה – הרגיל לרום ידו על חצירו: קץ ידא – מאדם אחד שהיה רגיל להכות את חצירו, וקנסו בכך כדאמר צפרקין דלעיל (מו, א) בית דין היו מכין ועונשין שלא מן התורה לעשות סייג וגדר לדבר: איש זרוע – איש שמניף זרוע לו הארץ מתוקנת לקבורה, כלומר ראוי להמיתו ולקוברו: לא נתנה קרקע – כלומר אין ראוי לקנות קרקע אלא לבני זרוע, מפני שהתגר רבה על ידי קרקע שצאות בהמות ומפסידות, וגנבים באין וגונבין, ועוררין עליו ורריך שיהא חזק לעמוד כנגדן: כעבד לאדמה – לעסוק בה תמיד לחרישה והסקאה וניכוס ועידור: נכרי ששבת – ממלאכתו יום שלם חייב מיתה שנאמר יום ולילה לא יצבתו וקא דריש ליה לא יצבתו ממלאכה לאצני אדם נמי קאי, ולא תימא לא יצבתו אהך ששת עתים דקרא קאי כלומר לא יבטלו ולא יפסקו מלהיות, פשיטא לא גרסינן דהא טובא קא משמע לן, לאצני אדם קאי: אמר רבינא אפילו שני

זוהר – שלח דף קעה' ע"ב

אמר רבי יהודה, בפמה סהדי עביד קודשא בריך הוא לאסהדא בהו בבני נשא, ובלהו בעיטא ובסהדותא קיימין לקבליה. קם בעפרא אושיט רגלוי

חק לישראל – פרשת שלח יום ד'

לְמַהֲרָה, סְהַדִּיּא קַיִמִין לְקַבְּלֶיהָ, מְכַרְיִזִין וְאַמְרִין, (שמואל א ב) רַגְלֵי חֲסִידֵינוּ יִשְׁמֹר וְגוֹ'. (קהלת ד) שְׁמֹר רַגְלֶךָ בְּאֶשֶׁר תֵּלֶךְ. (משלי ד) פֶּלֶס מִעַגְל רַגְלֶךָ. אִפְתַּח עֵינָיו לְאַסְתַּפְּלָא בְּעַלְמָא, סְהַדִּיּא אַמְרִי, (משלי ד) עֵינֶיךָ לִנְכַח יִבִּיטוּ. קָם לְמַלְלָא, סְהַדִּיּא אַמְרִי (תהלים לד) נִצּוֹר לְשׁוֹנֶךָ מִרַע וְגוֹ'. אוֹשִׁיט יְדָיו בְּמַלְי עַלְמָא, סְהַדִּיּא אַמְרִי (תהלים לד) סוֹר מִרַע וְעֵשָׂה טוֹב:

אִי צִיִּית לְהוּ, יְאוּת. וְאִי לָא, פְּתִיב (זכריה א) וְהִשְׁטֵן עוֹמֵד עַל יְמִינוֹ לְשִׁטְנוֹ. כְּלָהוּ סְהַדִּין עָלֶיהָ בְּחֻבּוֹי לְעִילָא. אִי בְּעֵי בַר נָשׁ לְאַשְׁתַּדְּלָא בְּפוֹלְחָנָא דְקוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כְּלָהוּ סְהַדִּין סְנִיגוֹרִין קַמִּיהָ, וְקַיִמִין לְאַסְתַּדָּא עָלֶיהָ טְבָאן, בְּשַׁעֲתָא דְאַצְטְרִיךְ לִיהָ:

קָם בְּצַפְרָא, מְבַרַךְ כְּמָה בְּרַכָּאן. אָנַח תְּפִילִין בְּרִישִׁיהָ בֵּין עֵינָיו. בְּעֵי לְזַקְפָּא רִישִׁיהָ, חָמִי שְׂמָא קְדִישָׁא עַלְמָא, אַחִיד וְרִשִׁים עַל רִישִׁיהָ. וְרַצְעוּעִין תְּלִיִין מֵהָאִי גִיטָא וּמֵהָאִי גִיטָא עַל לְבִיָּה. הָא אִסְתַּפְּל בִּיקְרָא דְמֵאֲרִיָּה. אוֹשִׁיט יְדָיו, חָמִי יְדָא אַחְרָא, מִתְקַשְׂרָא בְּקִשּׁוֹרָא דְשְׂמָא קְדִישָׁא. אַחְדָּר יְדִיהָ וְאַסְתַּפְּל בִּיקְרִיָּה דְמֵאֲרִיָּה. אַתְעָטַף בְּעִטּוּפָא דְמִצְוָה, בְּאַרְבַּע זַיִוִין דְכְּסוּתִיהָ, אַרְבַּע מַלְכִין נִפְקִין לְקַדְמוֹת אַרְבַּע. אַרְבַּע סְהַדִּי קְשׁוּט דְמַלְכָּא, תְּלִיּא מֵאֲרַבַּע זַיִוִין, וְתְלִיִין בְּהוּ פְּעַנְבִים בְּאַתְפְּלָא:

מָה אַתְפְּלָא, דְאִיהוּ חַד, וְתְלִיִין בִּיהָ כְּמָה עַנְבִים, מֵהָאִי סְטָר וּמֵהָאִי סְטָר. כַּף הָאִי, מִצְוָה חָדָא, וְתְלִיִין בִּיהָ כְּמָה עַנְבִים, וְזַגִין וְזַמּוֹרִין צְרִירִין בְּהוּ, שְׁבַע רְהִיטִין אֵלֶין אֵינּוֹן שְׁבַע צְרִירִין דְתַכְלָתָא, דְבְּעֵי לְכַרְכָּא בִּיהָ בְּכַל חַד וְחַד, אוֹ לְאַסְגָּאָה עַד תְּלִיסַר, מֵאֵן דְּיוֹסִיף, לָא יוֹסִיף עַלִּיהוּ עַל תְּלִיסַר. מֵאֵן דְּיִמְעַט, לָא יִמְעַט מִשְׁבַּעָה:

וְתַאנָּא, הָאִי תְכַלַּת, הוּא רְזָא דְדוֹד מַלְכָּא. וְדָא חוּטָא דְאַבְרָהָם, דְזָכָה בִּיהָ לְבִנּוֹי בְּתַרְוִי. מֵאִי תְכַלַּת. תְכַלִּית דְכָלָא. (ודאי) רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, כִּסָּא הַכְּבוֹד אַקְרִי:

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, שְׁבַעָה כְּרִיכּוֹן דְאִיהִי שְׁכִינְתָּא שְׁבִיעַתָּא דְכָלָא וְדָאִי. דְהָא הִיא מִתְבַּרְכָּא מִשִׁיתָא אַחְרָנִין, עַל יְדָא דְצַדִּיק. וְאִי תְלַת עֶשֶׂר, תְּלַת עֶשֶׂר אֵינּוֹן, כְּמָה דְאוּקְמוּהָ בְּתַלַּת עֶשֶׂר מְכִילָן. וְהָאִי הִיא פְתַחָא דְכָלָהוּ:

וְהִיא חוּטָא חַד, וְרִשִׁמָּא בְּגוֹוְנָהָא, וְגוֹוְנָא דִילָהּ נְפִיק, מִחַד נוֹנָא דְאָזִיל בֵּינָם כְּנִרְתָּ. וְכְנִרְתָּ עַל שְׂמָה אַתְקָרִי. וְעַל דָּא, כְּנִרְתָּ הוּא תְלוֹי לְעִילָא מִעַרְסָא דְדוֹד, דְהָא (דדוד) וְדָאִי אִיהוּ כְּנִרְתָּ דְדוֹד מְנַגֵן מֵאֵלֶינּוּ, לְמַלְכָּא קְדִישָׁא עַלְמָא. וּבְגִין כַּף, גּוֹוְנִי עֵייל עַד רְקִיעָא, וּמְרַקִיעָא עַד כּוֹרְסִיָּא:

וְהָכָא פְתִיב מִצְוָה, כְּמָה דָּאֵת אָמַר (מלכים ב יח) מִצְוֹת הַמְּלָךְ הִיא. (אסתר א) מְדוּעַ אַתָּה עוֹבֵר אֶת מִצְוֹת הַמְּלָךְ. (נחמיה יא) כִּי מִצְוֹת הַמְּלָךְ:

חק לישראל – פרשת שלח יום ד'

הלכה – הרמב"ם הלכות תפילה פרק ט'

(ה) ואחר שישלים כל התפלה ישב ויפול על פניו ויטה מעט הוא וכל הציבור ויתחנן והוא נופל וישב ויגביה ראשו הוא ושאר העם ומתחנן מעט בקול רם מיושב ואחר כך יעמוד שליח ציבור לבדו ואומר קדיש פעם שנייה והם עונים כדרך שעונין בתהלה ואומר והוא רחום וכו' תהלה וכו' הוא עומד והם יושבים והם קוראים עמו ואחר כך אומר ובא לציון גואל וכו' ואני זאת וכו' ואתה קדוש וקרא זה אל זה ואמר קדוש וגומר הקדושה והם עונין קדוש קדוש שלש פעמים וחוזר וקורא הקדושה תרגום ואומר ותשאני רוח וכו' וקורא אותו תרגום ואומר יי' ימלוך לעולם ועד וקוראהו תרגום כדי להבין העם:

(ו) ואלו הפסוקים שלפני הקדושה ושל אחריה עם תרגומן הם הנקראין סדר קדושה ואחר כך מתחנן בדברי תחנונים ובפסוקי רחמים ואומר קדיש וכל העם עונין כדרכן ונפטריין:

לע"נ

זאב וזיים בן שרה, משה דוד בן סולטנה סוזן מלכה, גר גבריאלי בן סוזן, סולטנה סוזן מלכה
בת שמואלה, דניאלה פורטונה בת רחל, צדיקה בת שרה ז"ל.